



dan Bakıya köçərək Bakı gimnaziyasında təbiyyat müəllimi kimi işə başlayır".

**Gimnaziyaya müəllim təyin edildikdən sonra azərbaycanlıların bu məktəblərə cəlb olunması üçün çox çalışmış, cəhalət mühitində müəyyən qədər az da olsa buna nail ola bilmişdi. Tələbələrini ruhlarını öyrənmək, onlara yanaşmaq, onları hər tərəfli tədqiq etmək, zəif tərəflərini daima nəzərdə tutmaq işlərində Həsən bəydə fəvqəladə bir bacarıq var idi. Onun tələbələrə böylə yaxın bulunması, onların məhəbbətini tamamilə qazanmışdı... Saçı-saqqalı ağarmış tələbələri indi də Həsən bəyin adını hörmətlə yad edirlər...**

mai inkişafa əngəl törətdiyini göstərmiş və bundan dolayı çar xəfiyyəsi tərəfindən "siyasi cəhətdən şübhəli adam" sayılmışdı".

**Zərdabi məqalələrində imperiyada mövcud olan sosial ədalətsizliyi, özbaşınalığı kəskin tənqid etmiş, kəndlilərin güzəranının yaxşılaşdırılması tələbi ilə çıxış etmiş, xalq düşmənçasına nifrət bəsləyən imtiyazlı zümrələri feodal ağalığına son qoymağa çağırmış, dövrünün və yaşadığı cəmiyyətin qabaqcıl, tərəqqipərvər ziyalı kimi öz xalqının xoşbəxtliyi və gözəl gələcəyi uğrunda fəal**

**zəti müvəffəqiyyətlə özü-özünə mübarizə aparmış Mütəfəkkirə gətirən əsərlərində "Həyat" qəzetinin dəyərinə bələdçisi, təməlini qoşmuşdur.**

1905-ci ildə çıxan bir nömrəsində "Həyat" qəzetinin davam etməsinə qarar vermişdi. Staroselskinin yerinə təyin edilmiş yeni qubernator və yüzbaşılar tərəfindən kəndlərə aparılan qəzetlərin qəndərilməsi...

## Aydın ömür

dövrünü özbaşınalığa və istibdadla, yeni dövrü isə pul və məmurlarla səciyyələndirir. İqtisadi və bütövlükdə sosial tərəqqi üçün əmək bölgüsünün inkişafını meyar sayan Zərdabi göstərdi ki: "Məhsuldar qüvvələr inkişaf etdikcə bəzi maddi nemətlər istehsalı xüsusi əmək bölgüsünə ayrılır".

Seçilmiş əsərləri, Bakı 1960, səh.100).

Zərdabi bildirirdi ki, müsəlman xalqlarının geriliyi hər şeydən əvvəl cəhalət və savadsızlıqla bağlıdır. Bir maarifçi kimi o, ölkənin sosial-iktisadi inkişafını

deniyəti- a mənbe- ördü və qarşı mü- oluna bö- Mütəfək- i ki, xalqı istismar- lənme xi- nmə həm yini dərk lar.

kir Mirzə- östərdi ki,

**...sonra dünyaya gəlsəydilər, istiqlal tarixi, Azərbaycan istiqlal bayannaməsi də 50 il sonra meydana gələcəkdi. Bunların arasında sıx bir münasibət və rabitə vardır" (Mehmedzadə Mirzə Bala, "Azərbaycan misal-kı-millisi", Türk dünyası Araştırmaları, Ankara 1995, səh. 67).**

**Həsən bəy Zərdabi ağıllı, etmi, cəsarəti, iradəsi, fədakarlığı, gözütöxlüğü, əxlaqı, səxavəti, milli heysiyyatı və bu kimi digər cəhətləri ilə məhz milli ziyalı nümunəsidir. O, həyatda qazandığı bütün elmını, özünün qazandığı və ata-babasından qalma bütün varidatını şəxsi rifahı üçün deyil, təmənnsiz olaraq Vətəninə çıxəklənməsinə, millətinin yüksəlişinə sərf etdi...**

Bəxtiyar Səlimov

keçirdiyi müsabiqədə həvəs- rülüb

**Bu il Azərbaycan Milli Mətbuatının yaranmasının 145-ci ildönümüdür. Dünyada, o cümlədən, ölkəmizdə hökm sürən pandemiya səbəbindən mətbuatımızın yubileyini gərəyincə qeyd etmək imkanlarından uzağıq. Bununla belə media ictimaiyyəti, xalqımız, eləcə də, dövlətimiz Azərbaycan xalqının fəxr tarixçəsi olan bu yubileyin layiqli şəkildə keçirilməsi üçün mürşək olan nədirse onu edir.**

**Azərbaycan milli mətbuatının 145 illik yubileyinin keçirilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidenti cənab İlham Əliyevin 20 iyun 2020-ci il tarixdə imzaladığı Sərəncam**

**...adını, onun başçısının mətbuat tariximizə, onun keçdiyi yola və müasir mediaya verdiyi dəyərin bir nümayişidir.**

**Belə bir məqamda, şərəfli günü 145 il əvvəl xalqımıza bəxş etmiş böyük ziyalı Həsən bəy Zərdabiya bir də əzizlik...**

**...maq, keşməkeşli ömrününün geniş oxucu kütləsinə məlum olmayan məqamlarına işıq tutaq.**

Mövzu ilə bağlı həmsöhbətimiz – tanınmış araşdırmaçı, filologiya elmləri namizədi Aydın Mədətoğlu Həsən bəy Zərdabinin hələ tələbəlik illərindən milli düşüncənin arxasında düşdüyünü qeyd edir: "O, gəncliyindən doğru danışmağı, qorxmamağı özündə aşılamişdı. 7 yaşında məktəbə gədən, "Quran"-ı, ərəb və fars dillərini öyrənən



**Gimnaziyaya müəllim təyin edildikdən sonra azərbaycanlıların bu məktəblərə cəlb olunması üçün çox çalışmış, cəhalət mühitində müəyyən qədər az da olsa buna nail ola bilmişdi. Tələbələrini ruhlarını öyrənmək, onlara yanaşmaq, onları hər tərəfli tədqiq etmək, zəif tərəflərini daima nəzərdə tutmaq işlərində Həsən bəydə fəvqəladə bir bacarıq var idi. Onun tələbələrə böylə yaxın bulunması, onların məhəbbətini tamamilə qazanmışdı... Saçı-saqqalı ağarmış tələbələri indi də Həsən bəyin adını hörmətlə yad edirlər...**

Həsən bəyi atası 1852-ci ildə Şamaxı şəhər məktəbinə vermişdi. Burada rus dilini də mükəmməl öyrənən Həsən bəyi o dövrün Qafqaz maarif müdiri baron Nikolay Tiflisə aparmış, hökumət xərçi ilə gimnaziyanın 5-ci sinfinə qəbul etdirmişdi. 1861-ci ildə Tiflis gimnaziyasını müvəffəqiyyətlə bitirən Həsən bəyi yene də dövlət xərçi ilə Moskva Universitetinə gəndərmişlər. Bu Universitetdə o, təbiət, riyaziyyat fakultəsini birinciliklə bitirərək elmlər nami-

lə məşğul olmuş, bu məqsədlə təsadüf etdiyi bəylərə kəndliləri incitməməyi tövsiyyə etmiş, çar hökumətinin fitnə-fəsadlarına qarşı öz fikirlərini açıq bildirdiyi üçün çinovniklərin hiddətinə səbəb olmuş və qulluqdan çıxarılmışdı. İşlədiyi bütün hökumət müəssisələrində istədiyini yerinə yetirə bilmədiyini görə Həsən bəy vəzifəsini tərk etməyə məcbur olur. Moskva Universitetində aldığı diplomla o, məktəblərdə müəllim də ola bilərdi. Buna görə də Həsən bəy Quba-

miş, Bakıda öz tələbələrini iş-tirəki ilə teatr tamaşaları təşkil edərək oradan əldə edilən paraları yoxsul tələbələr arasında bölürdü. "Həsən bəy yoxsul tələbələrə yardım etməklə Türk teatrosunun da ilk banisi olmuşdur".

A.Mədətoğlu bildirir ki, Zərdabi "Əkinçi" qəzetində imtiyazlı şəxslərin əleyhinə cəhbə açdığıca bir çox hücumlara məruz qalmış, hətta həcvlərə, söyüşlərə tuş gəlmişdi. Bütün bu hücum, həc və söyüşlər Həsən

Zərdabi hem də bioloji, elmi-təbii bilikləri təbliğ edən ilk alimlərimizdən olub. Ana dilində yazdığı "Torpaq, su və hava", "Aydın fazalarının yerdə üzvü həyata təsiri", "Bədəni salamat saxlamaq düsturlu-əməldir" kimi əsərlərində mütəfəkkir təbiət-şünaslığa dair çox maraqlı məlumatlar vermiş, dövrün demokratik fikirli qabaqcıl ziyalı kimi şöhrət qazanmışdı: "Zərdabi məhz mətbuat vasitəsilə mütəfəkkirliyi, ona xas olan rüşvətxorluğu və süründürməçiliyi ifşa etmiş, siyasi görüşlərində çarizmi, onun yerli məmurlarının müstəmləkəçi siyasətini tənqid etmişdi. O, çar Rusiyasındakı təhkimçilik hüququnu kəskin tənqid etmiş, onun ictimai

**Qeyd: Yazı KİVDf-nin ləndirici mükafata layiq gə...**